

Pluralizam ideja i društvena prisila

Konsenzus na nivou ideja te pitanje paradigme pluralizma često je pitanje koje se postavlja u razmatranju tolerancije i prihvaćanja tuđe osobnosti. Paradigma apsolutne istine dobivena zdravorazumskim putem moguća je na nivou fenomenološkog pristupa, no prihvaćanje *jedine istine* nužno ide uz samoograničavanje *slobode za drugačijim mišljenjem*. Relativizam i predeterminističko mišljenje mogu proispitati svaki pojam, no zapadni sustav je često baziran na zapadnom poimanju *logičnosti mišljenja* što u biti predstavlja prihvaćanje bazičnih aksioma.

Nove ideje često bivaju prihvaćene evolucionistički, a oni koji ih prihvaćaju kao aksiome – mogu se doimati revolucionarno.

Bit je u samom procesu u kojem se pluralizam ideja izgrađuje sintetski u aksiom više razine.

Pogledajmo primjer – neki događaj (društveni sukob) pokušavaju opisati dvije suprotstavljene strane. Osoba A navodi: «Osoba B me je povrijedila». Osoba B navodi: «Osoba A me je povrijedila». U opisu koji nastoji biti objektivan, osoba C može primjetiti: «Osoba A *smatra* da ju je osoba B povrijedila, dok osoba B vidi da ju je osoba A povrijedila. U objektivnom opisu prikazale bi se obje priče, to *pravo na repliku* implementirano je u «objektivno novinarstvo». No osoba C može donijeti novu *kvalitetu* u opisu događaja, tako da primjerice osoba C navodi: «Postoji sukob između osobe A i osobe B.» Sukob na nivou osobnosti prelazi tada na nivo sukoba argumenata, na dokazivanje svoje, *parcijalne istine*.

Objektivni promatrač osoba C zastaje na ovom nivou izvještavanja.

No može se pojaviti *pristrani promatrač* osoba D i unijeti novu kvalitetu u raspravu: «Osoba A stalno tvrdi da ju osoba B povrjeđuje. Točno, osoba B možda je i učinila nešto loše, ali osoba A sigurno nije «nevina», ona je povrijedila osobu B». Nakon što *javnost* prihvati ovo kao *apsolutnu istinu* (a radi se o čistoj relativizaciji) moguće je ići na sljedeći nivo: «Autoritet osobe D ukazuje na konfliktnost osobe A. Osoba B je ovdje *žrtva*. No tada se može pojaviti novi, subjektivni promatrač E, koji oponira osobi D: «Osoba B nije žrtva, ona je sigurno agresor budući da je evidentno da je osoba B povrijedila osobu A.»

Ovi argumenti *ad hominem* dalje mogu evoluirati na *dnevno-političku razinu*. Osoba F, koja nema nikakvi uvid niti u izjave osobe A ni osobe B, radi generalizaciju isključivo na nivou rasprave koju imaju osoba D i osoba E. Tada navodi: «Pozicija osobe D je svakako pristrana kada opisuje sukob A i B. Ovakvi sukobi su već viđeni, recimo sukob između G i H kad se ispostavilo da nije G agresor, već da je naprotiv – žrtva. No nije ni samo žrtva – *krivnja* je u obje strane, i A i B, jer mi *znamo* da *tamo* postoje konstantni sukobi – te svi oni zaslužuju *kaznu* kako se za sukobom između A i B, a imali smo loša iskustva sa sukobom G i H, ne bi povel, recimo I i J, a to bi tada *nama pravilo probleme*.

Na ovom nivou pluralizam ideja i utvrđivanje *apsolutne dogme* proizlazi ne iz traženjem istine, već iz potrebe partikularnog interesa te se nudi rješenje u anuliranju sukoba kako bi se «preventivno djelovalo».

Relativizmom je moguće *spustiti loptu* na razinu konkretnog događaja – se se opisani *sukob* relativizira, primjerice: «Sukob A i B nije toliko značajan – znamo mi za sukob G i H, ali ove slučajeve treba promatrati u sasvim drugom kontekstu, konačno «A nije G, a ni B nije H».»

Relativizmom i odmakom od *općeg pravila* tako dolazimo na nivo parcijalnog propitivanja, gdje ništa nije jasno, a još manje prihvaćeno.

Konačno, u promjeni *dogme* može se tek uz povijesni diskurs donijeti postavka nove paradigme, primjerice: «Sukob G i H nije edukativno djelovao na A i B te su ovi ponovili sukob. I i J su sada od polja interesa. Ukoliko ponove sukob, a mi nismo *preventivno* djelovali, koje su moguće posljedice? S druge strane, ukoliko *preventivno interveniramo*, ne bismo li na taj način učinili uplitanje na nivou *slobode pluralizma*?» Naravno, to je moguće propitivati na taj način ukoliko smo *nevoljni* da se intervencija *uistinu* provede. Strah od *posljedica sukoba* najčešće dovodi do reakcije *djeluj odmah, propituj kasnije*. Ponovno, radi se o relativizaciji *trenutnih posljedica*, a ne o definiranju *apsolutnih pravila*.

Konkretan proces stoga na nivou *društva* možemo opisati ovako:

Iskustvena spoznaja - stvaranje dogme – nova iskustva – propitivanje dogme – sukob na nivou dogme – stvaranje nove dogme – nova iskustva ili relativizacija budući da se želi vratiti na staru dogmu – propitivanje dogme, kako nove tako i stare – sukob na nivou dogme, ali ovaj put stare, starije i traženje još novije – stvaranje još novije dogme, koja je pod kritikom i nije apsolutno prihvaćena – stvaranje nove, apsolutne dogme. Ovaj krug dakako nastavlja svoj evolucijski ciklus, i u propitivanju nove dogme uvijek se postavlja pitanje u odnosu na jedan korak ranije. Već odbačene, više se ni ne propituju, jer imamo *novu staru dogmu*. Ubrzanjem *ciklusa uvođenja novog* efikasno se briše moć propitivanja *najnovijeg* u svjetlu *tradicionalnog* koje postaje *već davno zaboravljeno*.

Već davno zaboravljeno? U *revolucionarnim* pristupima često se poziva upravo na to, sada ne na nivou dogme, već na nivou *mita*.

Tada to staro i zaboravljeno postaje *herojsko* i može se pokušati u formiranju najnovijeg i odbacivanju novog (a starog) nešto herojsko proglasiti prirodnim izvorištem najnovijeg. U mitskom mijenjanju, ovo *najnovije* često nema nikakve veze sa mitskim, ili ima ali uz potpuno druge okolnosti i stoga je – samo novo.

Pluralizam ideja na taj način može završiti u monopolu ideja. Propitivanje ima svoj cilj – u odbacivanju pluralizma. Bržim ciklusima izmjena postiže se *zaborav*.

A to je ono što dovodi do pozicije, recimo u sukobu A i B: «B tvrdi da sam ga ja, A, povrijedio. To nije točno. Samo je B povrijedio mene, ja sam postupio *po pravilu*.»

Na taj način, *prirodno pravo* zamijenjeno je *dogovornom dogmom* koja je sa druge strane – vremenski ograničena.

Svaka sila za vremena...

.i

ⁱ Davor Moravek. Eseji. Pluraliz-m ideja. Moravek.net 2006 <http://www.moravek.net>